

Кай ГО
пошукувач ЛНАМ

КИТАЙСЬКЕ ХУДОЖНЄ СКЛО В КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОГО РУХУ “GLASS STUDIO MOVEMENT”

***Анотація.** Розглянуті окремі питання розвитку “студійного скла” в художній культурі ХХ ст. У цьому контексті звернена увага на творчі пошуки центрів і провідних художників різних країн світу, участь у цьому процесі кафедри художнього скла Львівської національної академії мистецтв, а також кафедр і студій скла китайських університетів і мистецьких академій.*

***Ключові слова:** художнє скло, студійний рух, тенденції, склоробні центри, майстри.*

Актуальність теми. Художнє скло ХХ ст. стало значним явищем у світі мистецтва і не менш важливою складовою загального процесу розвитку світової художньої та матеріальної культури. В окремих країнах (зокрема, у Чехії, Словаччині, Україні, Японії, Китаї) скло стало також одним із символів відродження національних культурних традицій. “Студійний рух скла” (“glass studio movement”) почав набувати характеру художнього явища в 1980-х рр. і активно розвивався поза виробничою сферою, у атмосфері творчої майстерні або студії. Вивченню цього процесу присвячено низку публікацій 1990-х – 2000-х рр., серед яких украй мало досліджень, опублікованих українською, а також російською мовами, хоча російські мистецтвознавці почали предметно працювати над проблематикою китайського скла, зокрема, китайського “glass studio”, набагато раніше, прикладом чого є праці Л. Казакової [1]. Існує досить велика, але розрізнена західна література, а також публікації китайських мистецтвознавців і художників скла, які привертають усе більшу увагу [2]. Водночас, питання студійного руху в царині скла в багатьох аспектах залишається відкритим, навіть з урахуванням його незаперечної важливої ролі в культурі та мистецтві центрально- і східноєвропейського, да-лекосхідного й азійського регіонів.

Метою стала систематизація та аналіз основних тенденцій розвитку "студійного скла", зокрема в КНР, у контексті мистецьких процесів другої половини ХХ ст. Часові рамки охопили всю другу половину ХХ ст., а також початок ХХІ ст., що дозволило простежити еволюцію студійного скла, а в цьому контексті — процес складання жанру авторського скла та його розвитку від утилітарного до "вільного" пластичного мистецтва. Основною стала методика комплексного дослідження мистецьких явищ ("студійного скла" в його взаємозв'язку з розвитком склоробної індустрії, мистецтва й дизайну Китаю). Наукова новизна пропонованого матеріалу зумовлена спробою осмислення стану й перспектив розвитку "нового" скла Китаю з позицій сучасного мистецтвознавства, залученням нових відомостей, передусім про кафедри та студії китайських вишів як активних учасників процесу "glass studio movement".

Упродовж другої половини ХХ ст. художнє скло поступово входить в орбіту інтересів великих пластичних мистецтв. Пошук інноваційних ідей, авторських технік утвердив нову роль скла як естетичного об'єкта й пластичного матеріалу, придатних для розроблення інноваційних технік, технологій і творчих методів. Зароджується "авторське скло", що отримало стрімкий розвиток наприкінці ХХ ст. Цей феномен багато в чому пояснюється і суб'єктивним фактором виходу з промислового виробничого середовища митців скла, що обрали для себе вільну форму творчості. Були закладені та розвинулися принципи розуміння мистецтва скла в значно ширшому взаємозв'язку зі скульптурою, живописом, графікою. Формується і закріплюється на сторінках мистецької періодики, значною мірою завдяки інноваційній творчості українських митців 1970-1980-х рр., незвичне до цього часу поняття "станкове" і "образотворче" скло. Як ексклюзивний "пластичний об'єкт", скло трансформується в цілком самоцінний жанр, з'являються нові варіанти його виставкових і об'ємно-просторових форм у синтезі з архітектурою. Видатні майстри художнього скла саме другої половини ХХ ст. з Чехії, Словаччини, США, Великобританії, Франції, Німеччини, Італії, до яких в останній чверті минулого століття долучилася група талановитих художників

з України, Росії, Польщі, а згодом Китаю, Японії, Австралії та ін., виводять скло на новий рівень візуальної культури та естетичної значущості. Цей комплекс активних дій призвів до народження художнього явища “студійного руху в склі”, що став справжнім феноменом у сучасному мистецькому процесі.

Рух “glass studio” у сучасному склі Китаю представлений діяльністю, з одного боку, художніх майстерень, зорієнтованих на домінуючу роль провідних митців, а з другого — діяльністю студій, створених у провідних університетах і художніх академіях на засадах поєднання індивідуальної та колективної творчості з навчально-творчим процесом. До певної міри актуальним у руслі сучасного процесу залишається “традиціоналістський” напрям китайського скла, який активно популяризують майстерні окремих митців, художні групи та об’єднання, що наполегливо зберігають і розвивають давні склоробні традиції Китаю (Ван Сішань і об’єднання “Ті” у м. Хебеї — техніка внутрішнього розпису; Чень Вейюн з м. Бошань та У Цзисюн з м. Тайчжоу — різьблення багат шарового кольорового й монохромного скла; мисткиня з Пекіна Люлі Юй — гутне скло тощо).

Найпродуктивнішим є розвиток студійного скла в структурі вищих навчальних закладів Китаю. Цей напрям ґрунтується переважно на інноваційних технологічних підходах до сучасного (концептуального, актуального) мистецтва. З огляду на роль китайської вищої освіти в розвитку студійного руху, слід відзначити, що університети КНР все помітніше лідирують серед провідних вищів світу. Програми вивчення художнього скла пропонують, зокрема, Шанхайський університет Фудан, Пекінський університет Цінхуа, Китайська академія красних мистецтв у Ханчжоу, Художні інститути в Нанкіні, Гуанчжоу, у структурі яких функціонують “glass studio”.

Розвиток китайського художнього скла значною мірою ґрунтується на співпраці із зарубіжними партнерами, зокрема, зі склоробними центрами Великобританії. Британське студійне скло почало активно розвиватися у 1970-х рр., і при всій важливості творчих ідей тривалий час панівним у цьому процесі залишався практичний принцип слідування за природою

матеріалу. Важливим фактором у плані подолання надмірного "практицизму" і звернення до художніх властивостей скла стала творчість таких митців як П. Лейтон, С. Проктер, К. Райд, Д. Побсон. Наприклад, С. Проктер став одним з першовідкривачів пластичної ролі світла в скляних композиціях [1, 27].

До активних партнерів британських митців скла належить насамперед Пекінський університет Цінхуа, який з ініціативи професора Ван Жіанзонга, відомого художника в царині кераміки та скла, створив власну студію наприкінці ХХ ст. Науково-творчий процес розпочався тут від 1998 р., а 2000 р. британський Вулверхемптонський університет допоміг університету Цінхуа створити за напрямом "художнє скло" трирічний студійний курс для студентів і аспірантів. До реалізації цієї програми активно долучилися відомі британські художники К. Рід і С. Провіденс, професори К. Каммінгс і Е. Бревертон [3, 37].

Початок студійного руху в Шанхайському університеті припав на 1996 р.: професор Ван Давей, а також відомий митець скла, живописець, дизайнер і викладач Чжуан Сяовей, який стажувався у згаданому британському університеті й, повернувшись до Шанхая, очолив студію художнього скла, створили першу програму та сформували творчу групу зі студентів. Сьогодні студія скла Шанхайського університету, де здійснюється навчання за спеціальностями "мистецтво" і "дизайн", є одною з найактивніших у КНР. Слід також зазначити, що китайські студенти, аспіранти та викладачі систематично підвищують свою кваліфікацію в Великобританії, наприклад, у Королівському коледжі мистецтв у Лондоні. Створені тут дизайн-центр і мистецька галерея активно продукують ідеї розвитку студійного скла не тільки в європейському, але й у далекосхідному регіоні. Школа мистецтв і дизайну Вулверхемптонського університету, спільно з Асоціацією сучасного художнього скла Великобританії, організували кілька виставок у КНР, а 1999 р. у Шанхаї відбувся симпозіум скла, заходи якого за 10 днів відвідали понад 18000 відвідувачів [3, 69].

Помітні позиції в галузі художнього склоробства Китаю посідає скло США, саме завдяки досвіду студійної творчості вищих навчальних закладів і спеціалізованих мистецьких гале-

рей. Американський шлях розвитку художнього скла, що не мав таких глибоких історичних коренів і традицій, як у Європі, можна назвати менш залежним від природи художнього матеріалу, а більш характерним інноваційними пошуками синтезу скла з металом, керамікою, пластмасами, деревом тощо. Тому на перших етапах розвитку студійного руху в художньому склі США одною з основних була проблема постійного технологічного експерименту, що часто зараховують до американського “феномену ремесла”. Яскравим представником американського студійного скла є Д. Чихулі, який активно працює над гутними формами, наповнюючи їх оригінальним внутрішнім простором. Ще один всесвітньо відомий американський митець і популяризатор “glass studio movement” М. Ліпофскі зробив значний внесок для його поширення в країнах Європи, Азії та Далекого Сходу. Особливої популярності набув його метод “вільного формування” скла, наділеного особливою пластичною виразністю. 2001 р. галерея “Nabatat Newworkshop” (США) за участю китайських митців і мистецтвознавців провела у Шанхаї “Міжнародну виставку художнього скла”, а в Пекіні — мистецьку акцію “Художній музей тисячоліття”. Під час цієї акції мисткиня І. Фролік провела майстер-клас із художнього скла разом з професором Дай Шуфеном з Пекінського університету Цінхуа. Напрацювання Чихулі, Ліпофскі, Фролік, Лін та інших митців активно використовують китайські студії скла, а також їх проаналізував у спеціалізованому журналі “Світ сучасного художнього скла” професор Ван Жіанзонг [1, 47].

“Відкритість” царини художнього скла Китаю до міжнародної співпраці з провідними європейськими та американськими склоробними центрами й школами, а також до активного запозичення передового досвіду стає все помітнішою. При певній синхронності світових художніх процесів, зокрема, створення нових ідей у царині художнього скла, пошуку нових форм і декоративних прийомів, низка європейських країн зберігає своєрідні національні риси художнього скловиробництва. На цій основі нова естетика скла в Чехії та Словаччині почала формуватися ще в 1950-х рр. Авторське та студійне скло розвива-

лося тут в умовах соціалістичної націоналізації промисловості, але в 1960-х рр. з'явилися експериментальні студійні центри, куди прийшли працювати кваліфіковані художники скла Р. Роубічек, П. Глава, Л. Сморчкова, А. Матура, В. Лишкова, Я. Тараба та ін. Важливо зауважити, що в умовах модернізації виробництва скла чеські та словацькі майстри послідовно зберігають традиції високої рукотворної майстерності.

Цей момент є важливим і для сучасного студійного скла Китаю. Наприклад, акцент на ролі "рукотворності" є одним з основних у діяльності Інституту скла Академії мистецтв в м. Ханчжоу, де велика увага приділяється і формуванню практичного досвіду, і "вільного художнього мислення студентів". У цьому контексті важливими стали активні міжнародні освітньо-художні зв'язки, зокрема із центрами художнього скла Чехії. Наприклад, для вивчення досвіду та більш ефективної діяльності лабораторій і студій скла професор Ханчжоуської Академії Лі Вень у 2004-2005 рр. в якості запрошеного вченого перебував у Академії мистецтв, архітектури і дизайну в Празі (Чеська Республіка), а до Академії в Ханчжоу був запрошений один з провідних чеських художників скла В. Копецький, який провів кілька семінарів для китайських викладачів і студентів, присвячених сучасним професійним художньо-технологічним проблемам, серед яких активно опрацьовувалася, власне, проблема збереження традицій художнього склоробства.

Студія скла Академії мистецтв Ханчжоу постійно перебуває в активному освітньому й науково-творчому контакті з мистецькими й освітніми центрами Німеччини. Важливу роль у цьому процесі відіграв один з організаторів німецького студійного руху, видатний митець скла Е. Ейш і особливо результати першого етапу його творчості (друга половина 1960-х — початок 1970-х рр.), пов'язаного з обладнанням у власному ательє скловарної печі та створенням кількох експериментальних серій скла ("Environment's") для різних просторових середовищ. 2008 р. студія скла Академії Ханчжоу спільно зі студіями Пекінського й Шанхайського університетів організувала виставку китайського мистецтва в Штутгарті, де 2009 р. на базі Державної академії образотворчих мистецтв відбулися спільні німецько-китайські

практичні семінари з проблем технології виробництва мозаїчного скла. А 2010 р. подібні заходи за участю митців і студентів з Ханчжоу, тільки на тему “Скло в сучасному мистецтві та архітектурі”, відбулися в Амстердамі під керівництвом відомого голландського художника Б. Лоо [3, 84].

У 1980-х рр. справжній творчий “прорив” зробила група художників скла тодішнього СРСР з Москви, Ленінграда та Львова — Л. Савельєва, Ф. Ібрагімов, А. і Г. Іванови (Росія), А. Бокотей і Ф. Черняк (Україна). Їхня спільна виставка «Стекло. Образ. Пространство» 1987 р. у Москві продемонструвала неординарний погляд на естетичну природу скла і спільну концепцію фактично нового жанру склопластики, у якій “простір ставав компонентом образної структури” [4]. У розвитку сучасного “студійного руху” слід зазначити помітну роль львівського художнього осередку, зацікавлення яким у КНР зростає. На кафедрі художнього скла Львівської національної академії мистецтв (заснована 1964 р.), працюють (працювали в різні роки) відомі митці й дослідники скла А. Бокотей, Ф. Черняк, А. Звір, Р. Петрук, Б. Галицький, Ф. Петрякова, Б. Войтович, В. Рижанков, Н. Петруніна, Б. Васильців, А. Петровський, О. Принада, Р. Дмитрик та ін. Саме кафедра, спираючись на творчу й організаційну ініціативу академіка А. Бокотея, видатного художника й багаторічного ректора Львівської академії мистецтв, започаткувала 1989 р. проведення у Львові унікальних творчих акцій — Міжнародних симпозіумів, що відіграють важливу роль у розвитку сучасного авторського та студійного скла у світі. Участь у цих мистецьких акціях упродовж чверті століття взяли понад 200 художників з 30 країн Західної та Східної Європи, США, Латинської Америки, Австралії, Китаю, Японії та ін., яких приваблює можливість “живого” виконання творів відомими майстрами, демонстрування експериментальних пошуків молодих митців, обмін художніми й технологічними інноваціями [5; 6, 65]. До речі, на кафедрі художнього скла Львівської академії успішно навчаються студенти з Китаю, розвивається співпраця з мистецькими навчальними закладами КНР, зокрема Пекіна й Ханчжоу, а китайські художники беруть участь у львівських

симпозіумах. У цьому контексті на увагу заслуговує виставка львівського художнього скла "Міфологія вогню і світла", організована 2011 р. за сприянням відомого китайського художника, професора Хе Шуйфа у мистецькій галереї "Баохало" у Ханчжоу. З приводу експонованих львівськими митцями творів китайські мистецтвознавці зазначили, що українському художньому склу притаманні "вправність рук, майстерність і рафінована естетика..." [6, 106].

Отже, при певній єдності руху студійного (авторського) скла існують різні шляхи його розвитку, різні школи, ґрунтовані на традиціях, особливостях культури певної країни. Найпомітнішими є дві тенденції сучасного студійного склоблення: перша — це збереження традиційного погляду на важливість ролі матеріалу та його природних якостей, друга — це розвиток скла в царині сучасних пластичних мистецтв і відповідних художніх виражальних засобів.

Обидві тенденції доволі чітко окреслюють загальний напрям еволюції сучасного китайського студійного скла від предметно-ужиткової до суто художньої форми. "Glass studio movement" стало активним чинником сучасної мистецької культури. Вступаючи у взаємодію з іншими мистецтвами, китайське художнє скло не лише відчуває на собі дію загальноестетичних і художньо-смакових трансформацій, але й усе помітніше впливає на художній процес.

На сучасному етапі стає зрозуміло, що з великою чисельністю населення, швидким темпом змін у суспільстві, за умови підняття суспільної ролі художників, китайські студії скла, без сумніву, зможуть вдихнути нове життя в мистецтво й освіту Китаю, згенерувавши інноваційні ідеї та залучивши нових поціновувачів і колекціонерів.

1. Казакова Л.В. Художественное стекло XX в.: Основные тенденции, ведущие мастера. К проблеме мирового студийного движения: дис. ... доктора искусствоведения: 17.00.04 / Л.В. Казакова. — М., 2000. — 502 с. 2. Ван Цзяньчжун. Американське сучасне мистецтво скла та освіта // Декоративне мистецтво. — 2009. — № 9. — (кит. мовою); Ван Цзяньчжун. Сучасне мистецтво скла Європи // Декоративне мистецтво. — 2003. — № 4. — (кит. мовою); Ван Цзяньчжун. Ессе про

викладання художнього скла // Декоративне мистецтво. — 2004. — № 7. — (кит. мовою); *Гуань Дунхай*. Сприятливий період у розвитку мистецтва скла // Декоративне мистецтво. — 2004. — № 7. — (кит. мовою); *Гуань Дунхай*. Про художнє скло // Декоративне мистецтво. — 2004. — № 7. — (кит. мовою); *Дай Шуфен*. “Застигла райдуга”: Перша виставка художнього скла // Китайський Дім Книги. — 2003. — № 1. — (кит. мовою); *Дай Шуфен*. Мистецтво скла // Збірник Інституту мистецтв і дизайну університету Цінхуа. — Пекін, 2005. — № 8. — (кит. мовою) та ін. 3. *Цзянлин Ч.* Современное китайское художественное стеклоделие: Дис... кандидата искусствоведения: 17.00.04 / Ч. Цзянлин — М., 2011. — 156 с. 4. Стекло. Образ. Пространство: Каталог выставки / сост. О.Поляшова; оформ. Ф. Ибрагимов; авт. вступ. стат. Н. Николаева. — М. : ВМДГіНМ, 1987. — 18 с. 5. Львівська національна академія мистецтв: Історично-іміджеве видання / Бокотей А., Голод І., Яців Р. та ін. — К. : Логос України, 2011. — 265 с. 6. The Myth of Light and Fire: Ukrainian Art Glass. — Hangzhou, 2011. — 108 p.

Annotation

Guo Kai. Chinese art glass in context of art movement “Glass studio movement”. Some questions of development of “studio glass” are considered in the artistic culture of XX of century. In this context paid attention to creative searches of centers and leading of artists of different countries of the world, participating in this process of department of artistic glass of the Lviv academy of arts, departments and studios of glass of the China universities and artistic academies.

Key words: artistic glass, “studio movement”, tendencies, centers of glass work, masters.

Аннотация

Го Кай. Китайское художественное стекло в контексте “Glass studio movement”. Рассмотрены отдельные вопросы развития “студийного стекла” в художественной культуре XX в. В этом контексте внимание уделено творческим поискам центров и ведущих художников разных стран мира, участию в этом процессе кафедры художественного стекла Львовской национальной академии искусств, а также кафедр и студий стекла китайских университетов и художественных академий.

Ключевые слова: художественное стекло, студийное движение, тенденции, стеклоделательные центры, мастера.